

IDEA *List*

№4 (18) • 2021

- Як здійснюються мрії
- Чи можливо навчитися мріяти?
- Зірки у вимірі краси

Як здійснюються мрії _____	3
Сьогодні я бачила зорю _____	11
Зірки у вимірі краси _____	12
Чи можливо навчитися мріяти _____	21
Одна битва – два епоси. Від «Магабгарати» до «Зоряних війн» _____	25
Езотеричний сенс «Арабських ночей» _____	30
Вікторина _____	32
Про цікаве _____	34

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ

Головний редактор:

Антон Мусулін

Координатор:

Юлія Каменщикова

Редактори:

Ольга Косянчук

Тетяна Косянчук

Вікторія Фертенко

Редактори:

Олексій Марусяк

Макетування:

Юлія Каменщикова

Олена Чіркова

Тетяна Олеськів

Фото:

pixabay.com

Олег Місяк

Чи давно ви стояли під відкритим нічним небом і дивилися на зірки? На жаль, через штучну ілюмінацію, ліхтарі, вікна багатоповерхівок, фари автомобілів не завжди можна побачити навіть найяскравіші з них. Але варто спробувати, треба лише підняти голову дорогою додому і ось вони...

Чому нам так важливо вдивлятися в зоряне небо, мріяти та розмірковувати про далекі галактики? Чому навіть якщо довкола ззовні все гаразд, щось глибоко в серці не дає заспокоїтися?

З давніх часів люди малювали зірки на стелях сакральних споруд, як поклик і нагадування про існування іншого світу, який ми не бачимо, але відчуваємо. Зірка пробуджує в нашій душі найвищі ідеали, вказує шлях та кличе туди, де є світло і сенси.

Що спільного між зоряним небом і мріями? Як здійснювати мрії? Відповіді шукаємо на сторінках нового номеру журналу IdeaList.

■ *Ваша редакція*

ЯК ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ МРІЇ

■ Хорхе Анхель Ліврага

Читачеві, який ще не знайомий зі мною, хочу сказати, що мої статті – це роздуми, певні міркування. Ми звертаємося до цієї форми висловлювання думок, бо віримо, що кожна людина в душі – філософ. Ми віримо також, що немає такого університету, що «штампував» би філософів, як на конвеєрі. Кожна людина може здобути диплом, учений ступінь, або одержати певні технічні знання, але немає університету, який на порожньому місці спромігся б «зліпити» з людини філософа, поета, музиканта. Потяг до філософії кожна людина несе глибоко всередині себе. *Filo-sofos* – закоханий у мудрість і в сокровенну суть усіх речей – живе всередині кожного з нас.

Річ тільки в тому, що, як говорив Сократ, ми повинні знову зустрітися з собою, щоб пізнати філософа в глибинах власної душі, і щоб у цьому магічному дзеркалі побачити своє справжнє, приховане обличчя.

Саме це справжнє обличчя – наша сокровенна душа – буде надихати нас сьогодні в спробі поговорити глибше про те, як здійснюються мрії. Ця глибока частина нас самих нерозривно пов'язана з загадковим і таємничим світом, в якому живуть архетипи й мрії, що є в усіх фізичних речах та явищах.

Ми всі точно знаємо, що існує, наприклад, закон гравітації, завдяки якому гірські ріки течуть до моря. Але сам по собі цей закон є лише звичайним механізмом, за яким криється ество, яке ним керує. І це ество, як сказав би Кальдерон де ла Барка, є сон, яким снить річка.

Тобто річка залишається річкою, і тече вона тому, що колись мріяла про це. І птахи колись мріяли про те, що будуть літати... І кожен з нас колись мріяв про те, що стане таким, який він зараз. У кожного з нас є багато прекрасних мрій. Вони можуть бути пов'язані з родиною, мистецтвом, наукою,

з економічними, соціальними або політичними досягненнями. Всі люди про щось мріють. Іноді по тому, як людина одягнена, як вона виглядає і як поводить себе, ми судимо, чи вміє вона мріяти. Це помилка, тому що так чи інакше всі ми здатні мріяти.

Усі ми маємо зв'язок із тим внутрішнім виміром, в якому знаходяться архетипи й мрії. Іноді, в рідкісний час внутрішнього спокою, найінтимнішими й найпотаємнішими куточками свого серця ми можемо відчувати, як наша душа летить на крилах мрії. Ми чуємо, як таємничі голоси шепотять нам вірші, яких ми так ніколи й не запишемо на папері, тому що занадто сором'язливі, щоб зважитися на це...

У шелесті листя під поривами вітру нам чується чарівна мелодія, яку ми так ніколи й не перетворимо на ноти, тому що не граємо на жодному інструменті, тому що взагалі нічого не знаємо про музику... Іноді до нас приходять прекрасні ідеї про те, як здійснити давно задумане, але ми не можемо довести справу до кінця, тому що не вистачає необхідних коштів...

Всередині нас існує загадковий світ архетипів. В нас звучить поклик, що йде з глибини століть, прагнення до досконалості, до добра, до згоди, до любові. Цей заклик, сильний і могутній, ніколи не помре, ніколи не залишить нас, ніколи не постаріє. Не має значення, скільки часу минуло і скільки тепер нам років, тому що

заклик залишається... У таємничих глибинах нашої душі живе мрія – і кличе, кличе, кличе...

Як здійснюються мрії? Ми багато разів говорили про семеричну будову природи, точніше, про те, що природа поділяється на сім планів існування. Подібно до того, як існують сім днів тижня, сім музичних нот, сім основних кольорів, існує універсальна семерична система, на якій базується все життя Всесвіту. Загадкове число *сім* править усім проявленим світом.

Воно керує також і таємничим процесом здійснення мрій. У природі є вимір, який ми називаємо *воля*; і все суще на цьому плані з давніх-давен чисте. Згадаймо, що розповідав про цей вимір Шопенгауер, говорячи про чисті ідеї, чисті імпульси, про загадкові «числа» та «істоти», які живуть за межами матеріального світу, але надихають і дають поштовх для розвитку всього, що в цьому матеріальному світі існує.

Цей потаємний світ архетипів не знає смерті, він не піддається розкладанню, до нього не доходить ніяка вульгарність і бруд, які настільки властиві земному світові. За виміром волі перебуває план, який дає можливість прямого споглядання і пізнання сутності всіх речей без посередництва кого-небудь чи чого-небудь, – план *інтуїції*. Прикладом такого пізнання може слугувати ситуація, коли людина, що приїжджає у Грецію, вперше в житті бачить, наприклад, Партедон. Нічого не знаючи про грецьку архітектуру

й археологічні пам'ятки, вже з першого погляду вона з цілковитою впевненістю може сказати, що Партедон прекрасний.

Так само і кожен з нас завжди може сказати про будь-який предмет, гарний він чи ні. Ми не завжди згодні з думкою інших і часто відзначаємо, що критерії краси в усіх різні, але в будь-якому разі, для того щоб визначити, гарна річ чи негарна, нам не потрібно, щоб хтось підказував або вчив, як це робиться.

Опускаючись на план «нижче», ми знаходимо вимір *розуму*. Давньогрецькі філософи вважали, що розум дає можливість глибокого розуміння і пізнання. Ще «нижче» є вимір *розсуду і бажань*. Можна сказати, що в ньому вже проявляється принцип дуальності. Наш розум також двоїстий. На цьому плані розсуд невіддільний від бажання, він прагне знати, цікавиться різними речами, міркує і зважує, отримує і втрачає.

Опускаючись ще «нижче», ми зустрічаємося зі світом психіки. В ньому народжуються і живуть наші фантазії, що їх ми іноді помилково називаємо мріями. Психічний світ більше, ніж всі інші, підвладний постійним змінам. Є люди фізично непривабливі, але попри це їм властива якась особлива привабливість, щось прекрасне і чарівне, що притягує нас. З іншого боку, є люди, які зовні виглядають дуже привабливо, завжди добре одягнені, і можуть бути навіть дуже популярними в суспільстві, але все ж залишають нас байдужими.

За психічним планом, нерозривно пов'язаним із планом інтуїції, є *енергетичний план*. Все матеріальне пронизане енергетичними потоками, все у світі має особливу життєву силу, особливу «енергію», що підтримує життя всередині будь-якої матеріальної оболонки, яка дає можливість існувати «у плоті». Так, опускаючись «нижче» від енергетичного виміру, ми підходимо до добре відомого нам *фізичного плану* – світу конкретних проявлених матеріальних форм.

Як проявляються мрії? Існує світ архетипів. Наприклад, якщо вас запитують, скільки буде два і два, ви скажете: «Чотири». Чудово. Але чотири чого? Потрібно пояснити. Існує вищий, тонкий, абстрактний світ ідей і архетипів, який перевершує наші можливості розуміння настільки, що ми не в змозі описати його в категоріях кольору, форми або розміру. В цьому світі архетипів живуть наші мрії. Вони сходять крок за кроком, згідно з таємничим законом втілення в матерію, щоб постати перед нами у своїй остаточній, проявленій формі.

Згідно з твердженнями філософів-класиків, мрії не є витвором людини, вони існували до неї: мрії передували людині. Як архетипи мрії існували із самого початку буття. Я хочу сказати, що все вже існувало в природі, незалежно від того, чи була здатна людина відкрити це чи ні. За межею нашого розуміння і незалежно від нього в природі закладені споконвічні моделі та

схеми існування. Сьогодні ми говоримо про те, що в музиці є сім нот, ми поділяємо тиждень на сім днів, спираючись на знання про рух планет і цикли часу... Але все це вже було закладене і втілене в самій концепції будови Всесвіту. Саме так існують мрії – наші друзі, загадкові, чарівні і таємні істоти, які ніколи не залишають нас... Вони живуть у своєму сокровенному, архетипальному світі – пустуни і бешкетники, лицарі і дами, промені світла і кольори веселки, таємничі невідомі нам голоси, музика, яку ми так і не змогли почути, мова, яку ми так і не змогли вивчити. Вони – немов коштовності, сховані в золотій скриньці Пандори, звідки ніколи не зникає надія, де зберігаються всі наші священні спогади, всі наші мрії, які мало-помалу повинні будуть здійснитися.

Як здійснюються мрії? Вони проявляються поступово. Подивимось, що потрібно для того, аби збудувати будинок. Спочатку у нас народжується відповідне бажання, тобто відбувається вольовий акт. Потім, наприклад, ми задумуємо зробити вікно з чотирма перегородками і двома горщиками для квітів, посадити дерево і завести собаку. Це наш задум, ми відчуваємо його пев-

ним чином, інтуїтивно, це наш архетип. Наша мрія почала сходити «донизу», втілюватись. Але тепер потрібно продумати цю мрію. Який буде будинок за формою? У вигляді вежі, чотирикутний, високий, низький або великий? Так ми починаємо підключати розум до осмислення нашого проекту. Потім настає черга іншої частини: який він буде за площею, яка ціна квадратного метра? Скільки знадобиться цементу? Скільки цегли? І так далі. На цьому етапі ми знаходимося на плані розсуду, плані бажань.

З того моменту, коли ми раціонально і логічно розставляємо речі по своїх місцях, і коли починаємо розуміти, що шлях, який веде до нашої мрії, має свої конкретні етапи, ми починаємо по-справжньому бажати (на плані психіки), щоб ця мрія здійснилася. Якщо всі думки і вся наша внутрішня сила зосереджені на тому, про що ми мріємо, сильне бажання психіки, особливо якщо воно підкріплюється постійною увагою, зрештою, приводить до того, що, отримавши імпульс життя, який поступово збільшується, наша мрія оживає.

Деякі мрії втілити не дуже легко. Але це вже інша тема, про яку можна було б міркувати до

нескінченності. Причини виникнення таких ситуацій бувають різні. Зазвичай це зіткнення протилежних інтересів: часом нашу мрію обмежують реальні умови або мрії інших людей.

Буває, що наші мрії здійснюються не так, як хотілося б. Так чи інакше, аби здійснилася будь-яка мрія, треба завзято і невтомно тренувати свою волю, вчитися володіти собою.

Треба відновити зв'язок з духовним світом, з цією великою скарбницею духовної сили, яка перебуває високо «на небі», далеко за межами матерії, звідки беруть натхнення наші воля, інтуїція і вищий розум.

Там живуть наші архетипи, наші мрії, які ми здійснюємо зараз або здійснимо потім, слухної миті. Там живе те, що надихало Дон Кіхота – лицаря, який, як казали, жив божевільно, але вмер розумно... Втім, хто знає? Може, все було навпаки? Може, він жив розумно, а помер божевільно?.. Бо немає більшого божевілья, ніж надавати великого значення матеріальним речам, хоча на перший погляд це і здається розумним...

І немає нічого, що могло б більше наблизити нас до істини, ніж наша здатність мріяти глибоко і сильно та прагнути об'єднати наші серця на одній хвилі, дивитися в одному напрямку, співати і розмовляти разом, *бути разом*. Ми мусимо мріяти. Але мріючи, ми не маємо уподібнюватися статуєтці японського чи китайського божества, що має черевце, сидить та дивиться вгору. Ми маємо навчитися мріяти всією силою свого серця, завзято і терпляче, доки сльози не потечуть з очей. Ми повинні мріяти, напружуючи м'язи й закриваючи очі...

Ми повинні збудити всю свою силу волі і спрямувати її до мрії, яку хочемо здійснити... Ми повинні розбудити в собі внутрішню силу душі, яка відрізняє нас від тварин, ту силу, що дозволить нам по-справжньому мріяти, боротися і творити.

Навіть якби сьогодні увесь світ зруйнувався, якби людство раптом втратило все своє мистецтво, всю свою науку, всю свою філософію, якби зникли всі наші міста, шляхи й інші надбання цивілізації, а на Землі залишилося б лише одне подружжя, яке вміє по-справжньому мріяти, то світ знову міг би відродитися. Знову повернулося б на Землю діти, бібліотеки, вірші, картини.

Були б Партенони і піраміди... Бо навіть одна людина несе в собі архетипи всього людства.

Кожен з нас якимось чином відображає собою всіх людей нашої планети. В кожному із нас живуть всі мрії людей, які жили раніше від нас на Землі, і тих, хто тільки буде на ній жити. Кожен із нас несе в собі прихований потенціал, такий сильний, що ми самі не насмілилися б і думати про нього. Але для його прояву потрібна завзятість, стійкість і наполегливість. Мрії здійснювати не легко, навпаки, це дуже важко, саме тому ми мусимо навчитися бути наполегливими. Щоб втілити мрії, ми повинні докладаати зусиль – рік у рік, місяць у місяць, день у день, година у годину, хвилину у хвилину.

Якщо немає власної мрії, прямуймо за мрією когось іншого, не треба лишати її. Ми не тримаємо зірок на долоні, але навчилися спрямовувати свій погляд до зірок, які на небі. В наших грудях немає джерел чистої води, але ми навчилися пити її з гірських джерел.

Тому, якщо в нас немає власної мрії, ми повинні навчитися прямувати за ідеалом, що був би для нас більшим і величнішим, аніж все те, чим ми звикли жити, який нагадував би нам, що не тільки зовні, але й зсередини ми – люди.

Якщо ми дійсно люди, такі, якими б хотіла нас бачити філософія і голос совісті, що живе всередині кожної людини, то ми знайдемо сили, щоби, скромно стоячи на колінах перед Богом, сказати: «Я людина, в мене є щирі мрії. Я не робот, не машина. Я вищий за все це, тому що я людина. Я можу виправити свої помилки, стати кращим. Я здатен мріяти про щось високе, про те, що перевершує мене самого. Я не запрограмована істота, в мені живе тяга до творчості, до творення...».

Тільки так всі ми могли б докласти зусиль, щоб домогтися здійснення величної мрії про нову людину – людину, яка вже не мала б обмежень; яка, народившись поетом, могла б цілком проявити себе і написати всі свої вірші; яка, народившись музикантом, могла б написати всі свої мелодії. Така людина могла б жити і діяти не всупереч природі, а разом з нею, дотримуючись природних законів і очищаючись як ззовні, так і зсередини. Так ми могли б мріяти про нову людину, яка не знає страху, ненависті, злості та образи; яка, коли нас вже не стане, буде згадувати

про нас не з ненавистю й обвинуваченнями, а з любов'ю і подякою, тому що ми мріяли про неї тоді, коли її ще не було.

У цю темну пору історії, під час глибокої кризи, серед усього того, що розділяє нас, в епоху, коли руйнуються вічні цінності, а світом керують сумнів та егоїзм, ми насмілюємося мріяти про нову людину, що народиться в душі кожного з нас. Ми мріємо про нову людину, яка стала б інтегральною, цілісною зсередини. Ми мріємо про людину, яка не продається навіть за все золото світу, яку не можуть злякати кулі, погрози, шантаж. Ми мріємо про людину, яка реально усвідомлювала б власне безсмертя і безсмертя людей, які її оточують; яка розуміла б, що людина – це не робот із плоті та крові, а щось набагато глибше; яка знала б, що бути людиною – це означає бути блискавкою, променем світла в темряві.

Цієї миті історії бути людиною – означає бути зерном нової людини, маяком, що світить уночі, що вказує шлях усім, хто заблукав у темряві. Наш шлях – нелегкий, і він не буде осяяний ніжним світлом ранкової зорі – найімовірніше, як сказав кілька років тому один мислитель, його будуть освітлювати спалахи блискавок, народжених грозами. Наш шлях іде крізь ніч, його освітлюють і мерехтіння зірок, і спалахи блискавок. Ми повинні пам'ятати, що саме завдяки цьому може народитися та нова, краща людина, про яку ми мріємо.

І тоді ми будемо здатні закликати наші мрії, зробити так, щоб вони зійшли, набули форми і плоті. Знову на долоні наших рук, наповнених насінням майбутніх витворів, прилетять білі голубки натхнення. Знову повернуться у світ Гомери, які співають божественні гімни, знову повернуться генії мистецтва, здатні створювати безсмертні твори. Знову ми зможемо пишатися тим, що ми – люди.

Ця потреба мріяти і здійснювати свої мрії, маленькі та великі, навіть такі, як мрія про нову, кращу людину, закладена в основі філософії і філософського шляху, і саме вона дає людині силу та здатність втілити мрії, дозволити їм набути конкретної форми. Кожен із нас є мрією. Якимось чином ви мріяли про мене, а я мріяв про вас. Ми зустрілися, тому що мріяли

один про одного, і ще тому, що зустрілися і пізнали один одного вже давно, у нашому світі мрій.

Ми маємо довідатися, пригадати, хто ми насправді – полум'я свічки, промінь світла, що блиснув на обрії. Ми – люди, ми – філософи, ми – зерно нової людини. В нас живе велика сила, здатна здійснити те, про що мріяв Сервантес у своєму «Дон Кіхоті»: перетворити велетнів на вітряки, а не вітряки на велетнів. Пригадайте, як Дон Кіхот напав на вітряки, повіривши, що це велетні, і як Санчо попереджав його: «Обережно, пане, це ж вітряки». А шляхетний лицар відповів йому: «Ні, це наші вороги. Вперед!» Кинувшись на вітряки зі списом в руках, він упав на землю з вірним Росинантом. Побачивши все це, Санчо зауважив: «Хіба я не казав вам, пане, що це вітряки?» – і Дон Кіхот відповів: «Хіба я не казав, Санчо, що є речі, яких навчають тільки в лицарських орденах? Ті, кому невідоме це навчання, ніколи не зрозуміють, що, тільки-но ти насмілишся напасти на велетня, він перетворюється на вітряк...».

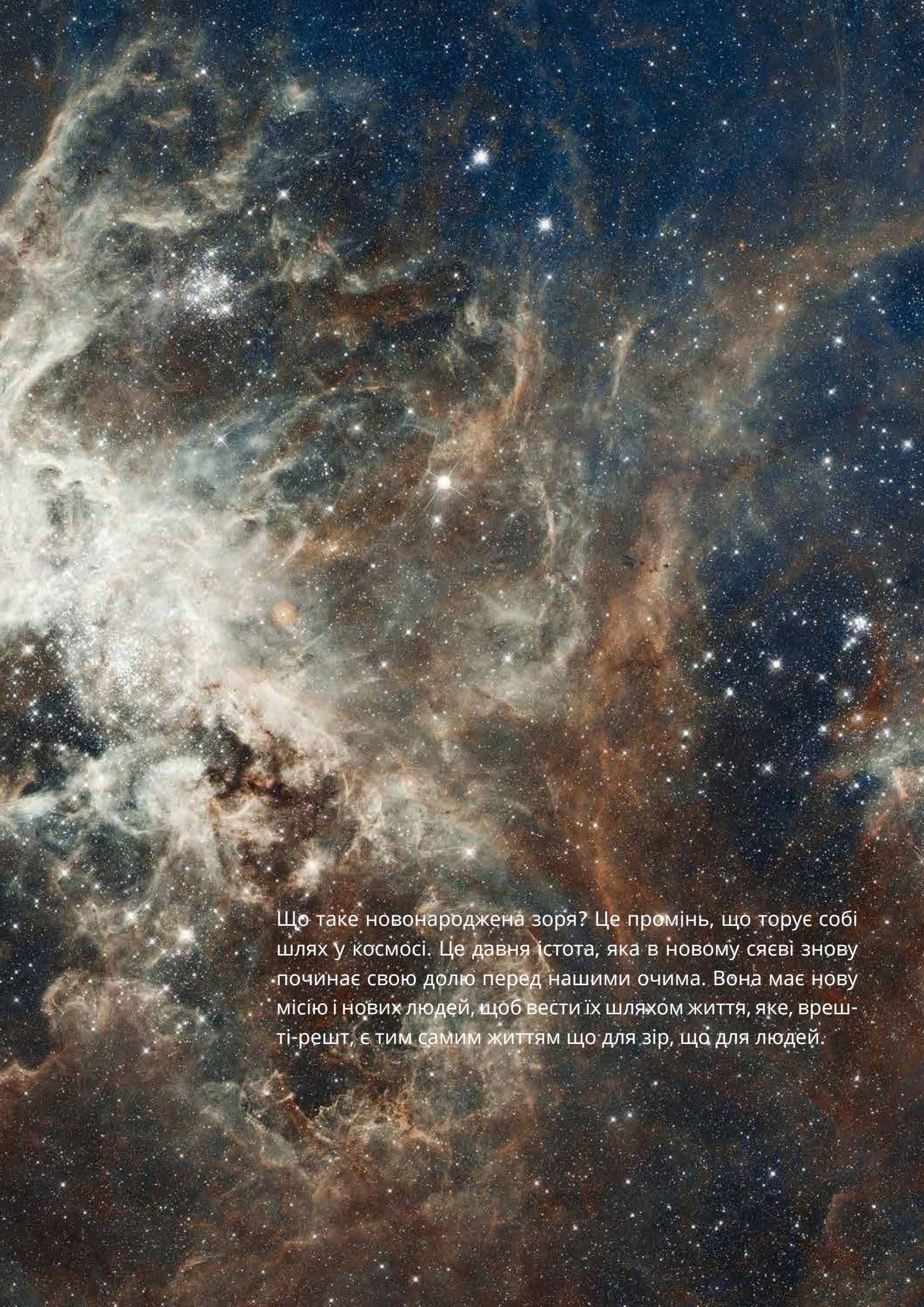
Саме цього ми маємо навчитися, саме цю істину ми повинні запам'ятати і відчувати. Саме цю істину ми маємо зберігати у своєму серці та розумі. У кожному листі, що ми пишемо, у кожному слові, що вимовляємо, у кожному мить спілкування

з іншою людиною і навіть коли залишаємося наодинці, ми маємо зберігати свою людську подобу. Ми повинні згадати, що за нами – тисячі й тисячі років історії, а попереду – тисячі й тисячі років майбутнього.

Ми – ланка великого ланцюга; на нас покладено історичну відповідальність донести давнє насіння до нового світу і засіяти ним нову землю. У нас стане сил прокидатися і щоранку підніматися оновленими. Ким би ми не були, що б ми не робили, ми повинні намагатися робити це добре, так, як вчить нас філософія. Нам треба завжди підтримувати зв'язок із цим світом мрій, який після смерті зустріне нас, огортаючи світлом і спокоєм виконаного обов'язку.

Лекція, прочитана в Мадриді в липні 1979 р.

Переклад з ісп. А. Мусуліна ■

Що таке новонароджена зоря? Це промінь, що торує собі шлях у космосі. Це давня істота, яка в новому сяєві знову починає свою долю перед нашими очима. Вона має нову місію і нових людей, щоб вести їх шляхом життя, яке, врешті-решт, є тим самим життям що для зір, що для людей.

СЬОГОДНІ Я БАЧИЛА ЗОРЮ...

■ *Делія Стейнберг Гусман*

Я бачила її за допомогою інших зір, що їх Бог дав людям, – очей. Відтак, між моїми очима і зорею в небі виник дивний зв'язок прихильності і те саме прагнення світла.

Вмить з моєї пам'яті стерлися всі знання про світила, що сяють на небесній тверді; про відстань у світлових роках між зорями; про невідому матерію, яка утворює ці зоряні світи: а відтак зоря, яку я побачила, набула нового виміру краси. Її послання перестало бути для мене простим математичним фактом її існування у великому Всесвіті.

Я згадала, що віддавна зорі пов'язували з долями людей та їхніми головними діяннями. Я зрозуміла, чому люди шукали в зорях підсумок своїх життів. Одні зорі відкриваються до життя оновленим сьйвом; інші тьмяніють і поволі падають. Радість і біль, щастя і смуток... Одвічне колесо існування відображається і в зорях.

Звісно, я всією душею хотіла, щоб моя зоря була яскравіша за інші, і просила її позначити своїм сьйвом тріумфальні моменти. Але зоря, однак, час від часу пригасала, і здавалося, що, всупереч моему внутрішньому відчуттю, могла зовсім згаснути.

Що означає згасання зорі? Може, завершення певного циклу її життя? Чи зле, що зоря гасне? Чи зле, що те, що було живим, поволі зникає в просторі, залишаючи по собі осяйні сліди? Якщо

зоря жила, якщо вона зібрала в своєму осяйному дзеркалі миті слави, якщо сповнила своє призначення, то її кінець є гідним завершенням не менш гідного існування. У смерті зорі, в темній порожнечі, яку вона залишає по собі, є ще глибша, ніж саме життя, таємниця.

Що таке новонароджена зоря? Це промінь, що торує собі шлях у космосі. Це давня істота, яка в новому сяєві знову починає свою долю перед нашими очима. Вона має нову місію і нових людей, щоб вести їх шляхом життя, яке, врешті-решт, є тим самим життям що для зір, що для людей.

Це своєрідне причастя: сяє зоря долі, сяють очі, що дивляться на неї, а відтак виникає магичний зв'язок. Допоки живе зоря, живе і присяга; допоки буде світло, буде й сила; допоки вона мерехтить у небі, буде життя і в серці; допоки вона ходитиме небесними шляхами, ми лишатимемо борозни на землі.

А коли її життя добіжить кінця, коли її світло сховається під покривом Тиші, наші очі, призвичаєні до неї, теж заплющатся, щоб шукати її в незглибимих світах і щоб повернутися слідом за новими ідеалами зі своїм неодмінним дороговказом.

Сьогодні я бачила зорю... Чи побачу я її знову?

Переклад з ісп. В. Сахна ■

Зоряна ніч, 1850 р., Жан-Франсуа Мілле,
Художня галерея Єльського університету, США

ЗІРКИ У ВИМІРІ КРАСИ

■ *Ірина Овчаренко*

У червні 1889 року Вінсент Ван Гог напише своєму брату Тео: *«Я, як і раніше, потребую – дозволю собі це слово – релігії. Тому я вийшов з дому вночі і почав малювати зірки»**. У лікарні Сен Поль він створить один зі своїх шедеврів – «Зоряну ніч». Ця робота стане найвідомішою в світі картиною з зображенням зірок і візитівкою митця.

З давніх-давен люди малювали зірки на стелях сакральних споруд, які втілювали собою модель Всесвіту. Давньоєгипетські гробниці, візантійські храми, готичні собори – зірки-символи там були як поклик і нагадування про існування іншого світу, світу богів, який ми не бачимо, але відчуваємо. Вони зображувалися схематично, утворюючи орнамент, який втілював ідею космічного ритму, всесвітньої впорядкованості. Споглядаючи стелю у храмі, людина могла відчутти, що знаходиться під захистом божественних законів.

* тут і далі переклад з російської, джерело:

Винсент Ван Гог. Письма к брату Тео. – Издательский Дом «Азбука-классика», 2007.

Винсент Ван Гог. Письма к друзьям. – Издательский Дом «Азбука-классика», 2008.

З XIX століття світ накриває потужна хвиля десакралізації. Індустріалізація, технічний прогрес, позитивізм і прагматизм призводять до вигнання метафізики. Людина втрачає духовну гідність, бо зневірена, що здатна опанувати подолати свої природні інстинкти і вийти за межі природної обумовленості. Зірка як символ набуває нових значень і опиняється в нових контекстах. «Стати зіркою» означатиме «досягти найбільших успіхів у публічному просторі».

Саме у цей буремний час тема зірок тихо, але яскраво входить у світ мистецтва. Першим живописним гімном зорям стала картина Жана-Франсуа Мілле «Зоряна ніч», написана у 1850 році. Ця невелика картина, яка зараз зберігається у художній галереї Єльського університету, не така відома, як «Зоряна ніч» Ван Гога, але саме з неї починається тема зоряного неба в живописі нового часу.

Мілле увійшов у мистецтво як співець краси сільських пейзажів і простих людей. 1849 року вони разом з Шарлем-Емілем Жаком залишають Париж – місто богемного свята і мистецької спільноти, і приєднуються до Теодора Руссо у Барбізоні, містечку неподалік від Парижу біля лісу Фонтенбло. Так утворюється барбізонська школа живопису. Це було товариство художників, які прагнули віддалитися від гамору і метушні міста. Їхня невелика спільнота мешкала у сільських будинках, мала дуже простий побут. Своєю майстернею вони зробили природу. Перші імпресіоністи відвідуватимуть барбізонців і надихатимуться їхньою творчістю, навчатимуться свіжому плернерному диханню у живописі.

Мілле писав братові з Барбізону: *«Якби ти тільки знав, яка гарна ніч... спокій і велич її настільки приголомшливі, що я відчуваю себе переповненим почуттями»*.

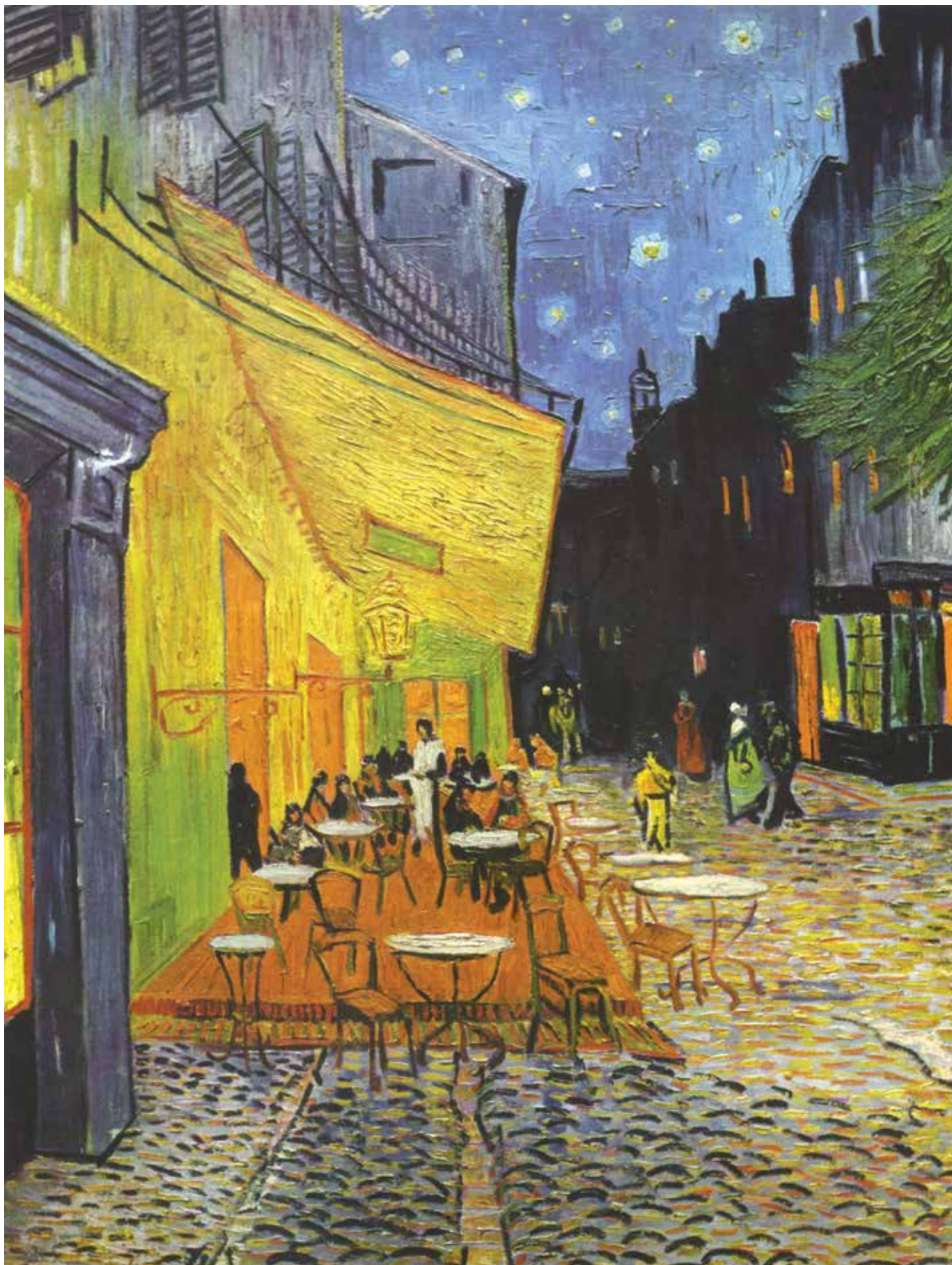
Якщо подивитися на картину Мілле «Зоряна ніч», то начебто все просто. Сільська дорога з поодинокими деревами на узбіччі, яка йде за небокрай, на обрії самотній силует візка, – що розчиняється у сутінках; та все це лише тло, на якому розгортається головна подія – зіркова містерія Неба. При погляді на картину Мілле пригадуються рядки із «Зоряного неба» Лесі Українки:

*Он зоря покотилась, – то гірка
Покотилась сльозина небесна.
Так, сльозина то впала. То плаче
Небо зорями-сльзьми над нами.
Як тремтить тее світло! Неначе
Промовля до нас небо вогнями.
Горда, ясна, огнистая мова!
Летється промінням річ та велична!
Та ми прагнем лиш людського слова,
І німа для нас книга одвічна...*

Ван Гог вважав Мілле своїм вчителем і одним з найважливіших та найвпливовіших художників сучасності і говорив, що його роботи відрізняються від робіт «витончених художників» (академістів) як «молитва або гарний вірш від ораторської тиради». Він помітить цю здатність Мілле наповнювати полотна глибокими внутрішніми переживаннями, наділеними майже сакральним змістом, і буде прагнути саме цього у власній творчості. *«Мистецтво є чимось таким, що твориться не лише руками людини, а ще чимось, що струментить із джерела, прихованого у нашій душі... “Нехай світло твоє сяє людям” – ось що я вважаю обов’язком кожного художника»*.

До теми зірок Ван Гог підходить поступово багато разів, здається, що він готувався до цього естетичного відкриття. У 1888 році з Арля він пише: *«Зоряне небо – те, що я хотів би спробувати написати, так само, як удень я спробую написати зелений луг у зірках кульбаб. Як же, однак, цього досягти, якщо я не наважусь працювати вдома і з уяви? [...] Очевидно, що малювання зоряного неба не полягає у нанесенні білих точок на темно-синє тло»*.

Того ж року весною в Арлі Ван Гог створить свою першу ніч – «Терасу кафе вночі», де намагатиметься передати розсіяне світло газових ламп, при якому в місті ще можна бачити зірки. До того часу ніч писали лише в майстернях, митець наважиться робити це на плернері вночі. Вінсент визнає, що робити це важко, часом складно оцінити колір, але він був захоплений красою ночі. Він писатиме братові: *«Ніч більш жива і багатша барвами, аніж день»*. Особливим є те, що при написанні картини художник не використовував чорну фарбу, проте йому

Нічна тераса кафе, 1888, Вінсент ван Гог, Музей Креллер-Мюллер, Оттерло, Нідерланди

«Зоряна ніч над Роною», 1888, Вінсент ван Гог, Музей д'Орсе, Париж

вдалося майстерно зобразити нічне небо і незвичайне сяйво зірок. Ніч відкривалася йому фіолетовим, синім, зеленим, але *«немає синього без жовтого і жовтогарячого»*... Ніч являла йому єдність, гармонію протилежностей. Досліджуючи ніч через поєднання кольорів, вдивляючись у її пітьму, він починав по-справжньому її бачити. Так дивиться художник – розглядаючи звичайні, очевидні речі, він помічає неочевидне і відкриває нам.

«Але коли ж я нарешті напишу зоряне небо, картину, що незмінно мене цікавить?» (Арль, друга половина червня 1888 року).

У червні з'явиться «Зоряна ніч над Роною» в тонах *«жовтих, рожевих, зелених, лазурових та блакитних, як незабудки»*. Полотно знову зображує нічний Арль, але тепер зірки на небі вступають у діалог з відблисками ліхтарів у річці. Вдало вибране положення, обране Ван Гогом для «Зоряної ночі над Роною», дозволило йому захопити момент перетворення яскравого світла ліхтарів Арля у тьмяне мерехтіння синіх вод Рони. На передньому плані закохана пара прогулюється берегом річки.

«Зоряна ніч», 1889, Вінсент ван Гог, Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк, США

Свята ніч

Леся Українка

Всі розмови, не скінчені тут на землі,
десь кінчалися там, між зірками.
Проти вічності неба були ми малі,
але небо схилялось над нами.

Ніч без тінів і світло без проміння хвиль...
Все було і далеко, й близенько.
І сяли нам зорі за тисячі миль,
і між нами світили низенько.

Нам не раз крізь волосся світила зоря,
мов горіцвіт у темному листі,
наче ми, перепливши небесні моря,
заквітчалися в краплі сріблесті.

Зоряна ніч, 1922, Едвард Мунк, Музей Мунка, Осло, Норвегія

1889 року у клініці Сен Поль, Вінсент, якого мучила душевна сакральна туга і безсоння, у передсвітанковий час дивився на небо і місто з вікна своєї палати і побачив свою «Зоряну ніч». Дехто каже, що ця картина є доказом божевілля Ван Гога, вказуючи на надзвичайно експресивні мазки, наче так проявляється неврівноважений стан, нервова напруга. Подивімось уважно. Що ми бачимо? Маленьке місто у низині, яке живе своїм непомітним життям, і ось на передньому плані спалахує, наче полум'я, кипарис. Він не зелений, як звичайне дерево, він вогняно-коричневий, лінії цілком відтворюють його полум'яний характер. Вінсент вважав, що лінії і пропорції кипарисів прекрасні, як єгипетські обеліски: це земля, яка прагне у височінь, земля, що проростає в небо. А небо неймовірно близько! Навмисне збільшені зірки, величезні вогняні кулі створюють відчуття обертання у бездонних глибинах Всесвіту. Спіральні завитки світла проносяться небом, створюючи образ Галактики. Півмісяць випромінює стільки світла, що більше схожий на сонце. Небо, зорі, місяць, увесь Всесвіт рухається у єдиному хвилеподібному ритмі.

Це ода гармонії неба і землі, ода єдності, яку неможливо здолати нічим мізерним, тимчасовим, тьмяним. І навіть коли всі люди сплять, у Всесвіті триває величний танок Життя.

Картина написана не спонтанно. У ній присутня гармонійна композиція. Горизонтальний нестримний рух врівноважений вертикаллю кипариса, яскравість жовтого – глибиною синього і вагою коричневого. Ван Гог не був хворим, коли писав, у творчості він опановував себе. І ця картина – не доказ хвороби, а доказ боротьби людини за себе, це пошук опори у Небі, в зірках і в творчості.

«Чи закінчується все зі смертю, чи немає після неї ще чогось? Може, для художника попрацювати із життям зовсім не найважче? Мені, звісно, про все це нічого не відомо, але щоразу, коли я бачу зірки, починаю мріяти так само мимовільно, як я мрію, дивлячись на чорні точки, якими на географічній карті позначені міста та села. Чому, запитую я себе, світлі точки на небосхилі мають бути менш доступними для нас, ніж чорні точки на карті Франції? Подібно до

того, як нас везе потяг, коли ми їдемо в Руан чи Тараскон, смерть відносить нас до зірок. Втім, у цьому міркуванні безперечно лише одне: доки ми живемо, ми не можемо вирушити до зірки, так само як померши, не можемо сісти в потяг. Цілком імовірно, що холера, сифіліс, сухоти, рак – не що інше, як небесні засоби пересування, що грають таку ж роль, як і пароплави, омнібуси та потяги на землі. А природна смерть від старості рівнозначна пішому способу пересування».

1890 року Вінсент Ван Гог стрімко вирушив до своєї зірки.

Художник Едвард Мунк, найбільш відомий картиною «Крик», у 1922 році розпочне своєрідний діалог із Ван Гогом серією картин «Зоряна ніч». Як і в Мілле та Ван Гога, його душа прагнутиме «сакральної високості», яка так не шанувалася у XIX-XX століттях. Здається, погляд на зірки був рятівним для них. Цим поглядом пізніше рятуватиметься і Віктор Франкл у концтаборі, згадуючи, який неймовірний підтримуючий вплив мало на нього споглядання неба на заході, світанку і вночі.

Якщо Ван Гог зобразив зоряну ніч літа палкого півдня, то у Мунка ми бачимо зимову ніч, норвезьке холодне небо. Картина Вінсента нас зігріває жовтим, а Мунка – охолоджує зеленим. У Вінсента – космічна ніч жвава, танцююча, а у Едварда – тиха, споглядальна; у Ван Гога місто спить, у Мунка – освітлене, воно діє вночі. Якщо у Ван Гога це усвідомлення близькості Неба, то у Мунка – його далечини.

У Мунка на картині є ще одна особливість. Він малює зоряне небо з ганку свого будинку, і ми разом з ним стоїмо на цьому ганку. А ефект створюється, наче він запрошує нас у човен і відправляє безмежними сніговими просторами у зоряний космос.

Якщо обирати для цієї подорожі музичний супровід, то звучатиме «Стелла Маріс» Бориса Гребенщикова на основі середньовічного хоралу.

Стеля храму Хатхор, бл. 2 250 до н.е., Дендера, Єгипет

У 1936 році румунський релігієзнавець Мірча Еліаде напише свою знакову роботу «Священне і мирське». Там будуть такі рядки: *«...достатньо простого споглядання зоряного неба, щоб виник релігійний досвід. Небо виглядає безмежним, трансцендентним. Порівняно з нікчемно малою людиною і її навколишнім світом, Небо за самою своєю природою є зовсім інше. Трансцендентність розкривається через просте усвідомлення нескінченної висоти. Вищі, недоступні людині царини, зоряні сфери набувають влади трансцендентного, абсолютної реальності, Вічності».*

Досліджуючи релігійний досвід людства всього світу і різних часів, Мірча Еліаде робить висновок, що все ж таки повної десакралізації світу не відбувається ніколи. Людина за своєю природою є «релігійною», *homo religiosus*, і прагне жити у світі, сповненому буття, високим смислів, і просто нездатна жити без Неба. В часи, коли знецінюються сакральні почуття, естетичні почуття починають набувати релігійного значення. Мистецтво починає заповнювати ті прогалини, де раніше була релігія.

Сьогодні ми так само, як і тисячі років тому, не бачимо *іншого* світу поза зірками, хоча і здійснюємо польоти на Марс. Але чи відчуваємо його, як ті майстри, що охайно наносили орнамент – зірка за зіркою – на стелю храму?

За словами Ван Гога, художники є «ланками єдиного ланцюга», мета яких – нагадувати людині про її справжню природу, пробуджувати тугу за Небом, за «Високістю». Мілле, Ван Гог, Мунк, а потім ще Чюрльоніс, Марк Шагал, Реріх, Смірнов-Русецький є прикладами цього ланцюга.

Ніл Деграсс Тайсон, сучасний американський астрофізик, у своїй промові про наукові відкриття на фестивалі наук у 2013 році зробить цікаве зауваження: *«Наукові відкриття не стають мейнстрімом, доки художник їх не переосмислить. У 1880-1900 роки численні відкриття були опубліковані, почалася нова ера космічних досліджень. Картина Ван Гога стала межею нової ери».* Чому? Вперше космічне небо стало центральним об'єктом, вартим уваги і, найголовніше, зображувалося не реальне небо, як ми його бачимо, а відчуття Ван Гогом космосу. *«Чим більше людей буде відчувати Всесвіт (як на картинах Мілле, Ван Гога, Мунка), тим краще буде всім нам».* Чому? Почуття пробуджують неугіITARне ставлення до світу, коли ми бачимо в ньому не лише користь, але й красу, а через красу – цінність. Так, красою світ врятується.

«Усвідомте існування зірок та нескінченність простору, і тоді життя наповниться світлом». (Вінсент Ван Гог) ■

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИСЯ МРІЯТИ?

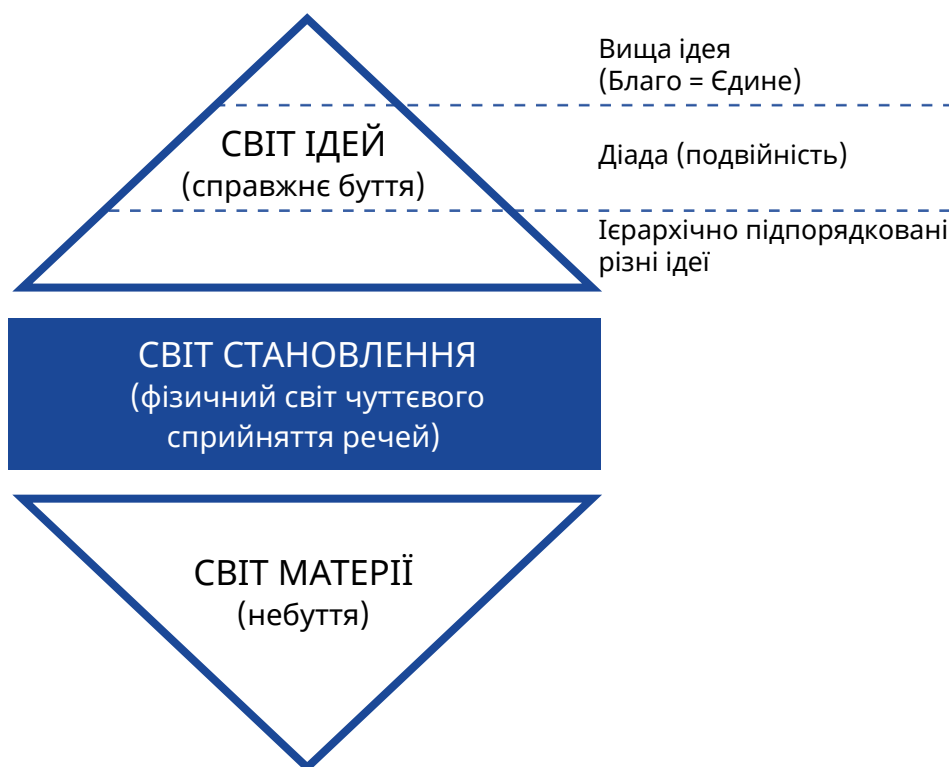
■ *Вадим Карелін*

Тільки людина здатна прагнути до того, чого ще немає в її житті. Ми фантазуємо, будуємо плани, проектуємо і мріємо. За формою ці дії схожі, але й мають суттєві відмінності, які хочеться прояснити.

З філософського погляду поняття ідеї та мрії можна вивести зі вчення Платона. В його творах йдеться про те, що життя проходить у двох світах – чуттєвому та умосяжному. Об'єкти та явища світу чуттєвого (світу становлення) ми можемо пізнавати завдяки відчуттям: речі можна побачити, виміряти, доторкнутися до них тощо.

Об'єкти умосяжного світу, ідеї (у Платона «ейдоси») – це сутності, пізнання яких і зустріч з якими можливі лише за допомогою осмислення, розуміння. Дуже важливе уточнення: Платон вважає ейдоси саме сутностями, тобто живими істотами (а не просто «ментальними схемами»), що мають самостійне буття.

СТРУКТУРА БУТТЯ ЗА ПЛАТОНОМ

ЧУТТЄВІ РЕЧІ ТА ІДЕЇ У ПЛАТОНА

ЧУТТЄВІ РЕЧІ

1. Знаходяться у фізичному просторі світу
2. Складаються з фізичних частин і розкладаються на частини
3. Завжди неоднакові, створюють світ становлення
4. Смертні, можуть бути знищені
5. Видимі, досліджуються за допомогою органів чуття
6. Мають причину в чомусь іншому
7. Можуть бути корисними, близькими людині та її життю
8. Народжуються з протилежної речі та переходять у протилежне

ІДЕЇ

1. Знаходяться поза фізичним простором (занебесся)
2. Не складаються із частин та неподільні на частини
3. Завжди рівні собі, незмінні, створюють світ справжнього буття
4. Безсмертні
5. Незримі, досягаються лише розумом та розмірковуванням
6. Є причиною самих себе та всього іншого
7. Не пов'язані з користю, близькі до божественного
8. Ніколи не перероджуються у щось протилежне

Певна річ, умосяжний світ населений різними ідеями. Різними не лише за змістом, а й за рівнем. Тому Платон говорить про своєрідну ієрархію ідей в умосяжному світі. Її можна описати так:

- Благо
- Істина, Добро, Краса, Справедливість
- Ідеї чисел та геометричних фігур
- Ідеї класів подібних речей (коні, чаші, дерева...)
- Ідеї речей
- Ментальні проекти людей
- Чуттєві фантазії людей

Найвищою є ідея Блага, яка у світі ідей виконує функцію Сонця в чуттєвому світі: вона робить інші ідеї «видимими» для нашого розуму. Подібно до того, як предмети в чуттєвому світі зримі нашим очам завдяки фізичному світлу, ідеї в умосяжному світі стають «видимими» розуму залежно від того, наскільки вони освітлені, пронизані світлом вищої ідеї – Блага.

Зі вчення Платона можна зробити висновок, що фантазувати, проектувати і мріяти – це три різних дії:

- Існують фантазії, породжені людиною.
- Існують проекти, створені людиною.
- Існують ідеї, народжені не людиною

Тобто всі наші мріяння можна поділити за критерієм авторства. Авторами фантазій та проєктів є ми самі. Вони створені нами. Ідеї створені не нами, але можуть бути нами сприйняті, і тоді вони стають *мріями*. Основна відмінність справжніх ідей у тому, що вони осяяні світлом Блага і здіймаються, тяжіють до однієї з чотирьох першої ідей: Добра, Істини, Прекрасного та Справедливості.

Тому навчитися фантазувати («я хочу полетіти на Марс», «я мрію про відпустку», «шукаю роботу своєї мрії») легко. Опанувати проектування – зробити проєкт стола, квартири, автомобіля – складніше. Вловлювати ідеї, які стануть подібними до зірки-дороговкази і поведуть тебе за собою в житті, – ще складніше. Справжня мрія відрізняється від фантазії тим, що не ми «мріємо» її, а вона нас. Вона приходить у наше життя як найвища потреба, життєве призначення та обов'язок честі.

Зірка. Поклик мрії

Кожен з нас в певний момент життя чує поклик Мрії – часом нелогічний, недоречний, але життєво необхідний. Навіть якщо довкола ззовні все гаразд, щось не дає заспокоїтися. Зірка вказує шлях і кличе туди, де є світло та сенс, вона пробуджує в душі людини найвищі ідеали. Варто лише почути цей поклик та довіритись йому – і життя набуде нового сенсу.

Щоб навчитися по-справжньому мріяти, тобто йти за ідеєю, Платон пропонує шлях поступового сходження. Я не можу, не готовий відразу і безпосередньо сприйняти ідею Прекрасного. Але мені подобаються гарні речі. Я можу поміркувати про це і вчитися з-поміж усіх речей вирізняти гарні, потім – найкрасивіші, і зрештою, найпрекрасніші. І так доти, доки форма не перестане мати для мене значення, бо захоплювати буде вже не вона, а саме ідея Прекрасного.

Такий самий підхід можна застосувати і до відображень ідей Істинного, Справедливого та Доброго.

Коли я звертаю на них все більше уваги, вчуся помічати та розрізняти їхні сліди в чуттєвому світі, тоді й можу почати сходження до першої ідей. Ці сліди стають особливими сходами, що ведуть до умосяжного світу. Так я наблизитимусь до найвищих ідей платонівської ієрархії і, можливо, здобудуся на те, щоб якась із них обрала мене і стала зіркою-дорогоказом.

ОДНА БИТВА – ДВА ЕПОСИ. ВІД «МАГАБГАРАТИ» ДО «ЗОРЯНИХ ВІЙН»

■ Олена Косолобова, Анна Кривошеїна

Аби краще зрозуміти історію, передану у «Зоряних війнах», відкриємо давній індійський епос, що налічує понад 3000 років й оповідає про велику війну між двома родами. Тож, колись давно у далекому індійському королівстві...

Свій великий епос – «Магабгарату» – індійці досі слухають, завмираючи серцем. «Велика битва нащадків Бгарати» (так перекладається назва епосу) оповідає про війну між родами Пандавів та Кауравів за владу над містом Хастінапурою. Сучасні історики схильні вважати, що ця битва насправді відбулася, але не це зараз важливо, – звернімося до сюжету.

Персонажі

Історія, передана в «Магабгараті», з одного боку, майже детективна, а з іншого – досить життєва. Егоїстичні й жадібні Каурави вигнали своїх двоюрідних братів, співправителів Хастінапури, Пандавів, які мали такі самі права на престол, змусили роками блукати, і врешті, викликали на велику битву. Жили б вони мирно, поділили б царство, як, до речі, на початку й передбачалося, але жадібність і ненависть взяли гору: Кауравам стало мало половини царства – вони захотіли мати все. Пандави ж готові були вдовольнитися й клаптиком землі, але, спостерігаючи, які біди множаться на рідній землі, зрозуміли, що війни не минути. Зло потрібно знищити. Почалася велика війна за справедливість, за мир, за те, щоб державою правили істинні володарі.

Сюжет «Зоряних війн», чи не так?

Ще одне уточнення – сили супротивників очевидно нерівні. Пандавів п'ятеро, Кауравів – сто. Обидва клани збирають величезні армії, жодне з сусідніх царств не залишається осторонь. У день вирішальної битви на полі Курукшетра два незчисленні війська стають одне супроти одного.

Полководець Пандавів – Арджуна, видатний і безстрашний воїн, один з останніх легендарних героїв давніх часів, наділений божественною силою. Серед Кауравів двоє його найзапекліших ворогів: найстарший брат Дурйодгана, що має смертельну ненависть до Пандавів, – це він розв'язав війну, це він прагне заволодіти містом («Імператор»); і великий воїн Карна, наділений, як і Арджуна, божественними здібностями, рівний йому силою. Він єдиний, хто здатний подолати Арджуну, як і Арджуна єдиний, хто може перемогти Карну. Згідно з сюжетом «Магабгарати», Карна – рідний брат Пандавів, але він виховувався разом із Кауравами і, піддавшись намовлянням, лестоцям і обіцянкам, на які не скупився Дурйодгана. Поступово, сам того не помітивши, перейшов на «темну сторону Сили».

Є в «Магабгараті» й наставник («учитель Йода») – великий мудрець Крішна, чие завдання – не просто виховати лицарів-Пандавів і загартувати їхній дух, але й налаштувати на битву, дати їм кодекс, пробудити в їхніх душах благородство істинних воїнів світла, дати глибокі знання про світ, про сенс існування, про обов'язок, про ілюзорність всього матеріального.

Якщо відкинути сімейні зв'язки, паралелі між «Магабгаратою» й «Зоряними війнами» стануть досить очевидними:

«Магабгарата» – «Зоряні війни»

Хастінапура – Імперія / Республіка

Каурави – війська Імперії

Дурйодгана – Імператор

Карна – Дарт Вейдер (Енакін Скайвокер)

цар Дгрітараштра – Сенат

Пандави – війська повстанців
 Арджуна – Люк Скайвокер
 Крішна – Йода + Обіван Кенобі

Подібні й цілі учасників двох війн. А те, чи йдеться про маленьке давньоіндійське царство, чи про велику галактичну Імперію, насправді не так вже й важливо. Адже це лише алегорії того поля битви, де відбуваються найважливіші сутички, – людської душі.

Війна – зовнішня чи внутрішня?

Зрозуміти, що таке внутрішня битва, ми можемо, звернувшись до зороастризму. Згідно цього вчення, душа людини є полем битви двох сил – світла й темряви. Наше життя – постійний вибір між добром і злом. І ніхто не може ухилитися від нього, адже, якщо ти не став на сторону світла, не обрав добро, зло захопить тебе і буде використовувати задля своїх цілей.

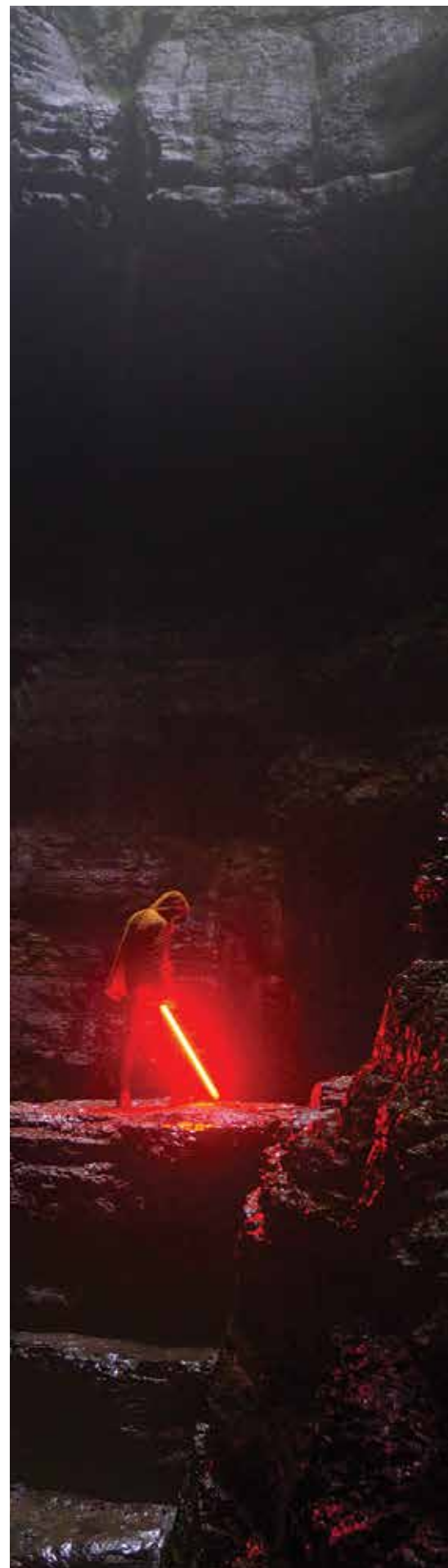
Зло прокрадається у людське серце непомітно, поступово стаючи керівною силою всіх вчинків людини. Люк розуміє це, коли дізнається про долю свого батька: «Жахає, що темрява могла нанести удар крадькома, зробити біле – чорним, а праведне – неправедним».

Давньоіндійський епос оповідає про битву, яка триває в наших власних душах. Пандави – алегоричний образ добрих, сильних, позитивних якостей, творчих здібностей, потенціалів. Каурави – це тіньові, негативні сторони: присутні в кожному комплексі, страхи, нав'язливі ідеї, врешті-решт, звичайний егоїзм. Людина – складна істота, не біла й не чорна, не добра й не зла, всього потроху.

Хоча правильніше було би сказати, що у своїй істинній природі людина добра. Про це писав Платон, порівнюючи людину з морським богом Протеєм: ми великодушні, божественні, талановиті, володіємо великими і глибокими знаннями, але – так вже влаштувала доля – не пам'ятаємо про це. Подібно до морського бога, що спить на дні океану, наша душа, доки ми живемо, покривається «мушлями», заростає «водоростями», приховується під «піском» проблем, помилок, страхів, комплексів, рутини, егоїзму, і тоді вже складно зрозуміти, хто ми.

Так і відбувається, що світла й темна сторони досить мирно співіснують в нас, перебуваючи у стані хиткої рівноваги. Це може тривати довго, але рано чи пізно виникає внутрішній конфлікт. Це відбувається, коли щось починає загрожувати нашій власній Хастінапурі (Республіці) – ідеалам, мріям, тому священному й дорогоцінному, що є у кожного; або коли ми можемо згаяти великі можливості, які дає доля.

Але й до цієї вирішальної битви в нас відбувається щохвилиний, щоденний бій.

Щоденна битва

Як говорив Люку вчитель Йода, темна сторона Сили привабливіша, їй слідувати легше. Гнів, страх і ненависть відкривають до неї шлях: «Страх породжує гнів. Гнів породжує ненависть. Ненависть – запорука страждання». Пристрасть, страх і гнів порушують душевну рівновагу людини і змушують її чинити несправедливо, говорить Крішна своєму учневі Арджуні. Він пояснює головну причину помилок і падінь: буремні почуття захоплюють людину, з них виникають бажання й прив'язаність (одним із проявів прив'язаності стає страх втратити те, що цінне). Прив'язаність і бажання далі породжують гнів (ще б пак – спробуйте наступити на улюблену мозолю чи забрати у собаки смачну кістку!), гнів вводить в оману й змушує людину робити несправедливі вчинки. А за цим поступово втрачається здатність відрізнити добро від зла...

Батько Люка Енакін Скайвокер зовсім не прагнув стати Чорним лордом. Якби хтось передбачив йому таку долю, він, напевно, заціпенів би від жаху. Але непомітно хлопець із прекрасними і благородними мріями бути захисником слабких, звільнити людей і зробити їх щасливими, перетворився на чудовисько. Надійшла пора свідомо контролювати свої бажання та інстинкти – й Енакін не впорався із внутрішньою темрявою.

Одним із найстрашніших поворотів в його житті стала розправа з тусканськими рейдера-

ми, коли, бажаючи помститися за матір, він цілком знищив їхнє поселення. Мотиви зрозумілі, але цей вчинок привів його до темряви: ним керували помста і страх, невміння гідно прийняти неминуче. І як наслідок – він порушив кодекс лицарів-джедаїв. «Це справді дуже важлива сцена для Енакіна... – говорить Лукас. – Саме тут він остаточно стає на шлях, що веде на темну сторону».

Але цьому вирішальному повороту, як виявилось, передувало багато маленьких, знову ж таки по-людськи зрозумілих, не принципових ніби порушень, які, як виявилось, теж були кроками у темряву: проявлення самовпевненості Енакіна, бажання завжди мати рацію, глибока переконаність у несхибності своїх критеріїв. Навіть погоджуючись з кимось, він залишається при своїх поглядах, зовсім не намагаючись зрозуміти іншого, навіть учителя. Він постійно – і свідомо – нехтує проханнями й порадами Обівана, і багато про що свідчать його неодноразово повторювані слова: «Я пробую, але не можу», особливо якщо пам'ятати уроки Йоди: не пробувати – робити треба.

Випробуванням для нього стало й те почуття до Падме, яке могло стати любов'ю-благословенням, а перетворилося в обман і смерть – також через його амбіції, зокрема і в коханні. «Він... хотів мати владу достатню для того, аби контролю-

вати й утримувати поруч все те й усіх тих, кого забажає», – сказав Лукас в одному з інтерв'ю.

Всі великі помилки, невдачі, провали людини готує собі сама – власними щоденними виборами, щоденною битвою. «Несправедливість не знає відстаней. Якщо зло відразу не зупинити, воно поступово поглине всіх людей, не важливо, опиралися вони йому чи ні», – говорить Обіван Люку.

Борися, Арджуно!

Але тих, хто веде свою внутрішню боротьбу, чекають не лише падіння. Ця щоденна битва була б марна, якби не допомагала нам змінюватися і краще пізнавати самих себе. Вона – лише частина великої метафізичної битви добра і зла всередині нас. Саме тому Йода, Крішна, Мерлін, Гендальф навчають передусім протистояти внутрішньому злу, показують своїм учням, що це можливо, незважаючи на те, що темрява сильна. Пам'ятаєте слова Йоди: «Ми – істоти зі світла, а все інше ролі не грає»? Головне – зрозуміти, що в кожного з нас є своя Хастінапура, за яку варто боротися. І що в кожному з нас спить Арджуна – воїн світла, готовий вступити за неї в бій проти цілої зграї проблем-кауравів.

А коли раптом стане страшно й захочеться відмовитися від битви, дивлячись на величезну армію супротивника, коли Арджуна опустить

лук, коли Люк відчує страх і немічність, – пролунає голос Учителя, який пояснить, що нове означає смерть старого, що будь-який крок вперед пов'язаний із ризиком і втратою звичного й зручного. І що багато з того, що здається учневі справжнім, насправді не більш ніж ілюзія розуму. І що найбільша армія супротивника й найнездоланніші перешкоди нічого не варті супроти Ідеї, час якої настав.

І чи має значення для Люка – піднімати за допомогою Сили камінь чи космічний корабель, боротися з маленьким недоліком чи великою проблемою?

Адже різниця існує лише в уяві, а з погляду Сили – немає ні ваги, ні розміру, ні перешкод. Головне – наважитися... І коли Люк, сумніваючись у собі, без особливої віри в успіх, скаже, що спробує, Йода йому відповість: «Ні, не пробувати. Робити. Робити. Або не робити. Не пробувати, – а потім додасть: – Якщо ти станеш слугою зла, галактика ще глибше зануриться в безодню ненависті й відчаю. Але Імператора й Вейдера треба зупинити! Ти чуєш? Все від тебе залежить...». Так само понад три тисячі років тому Крішна говорив своєму учневі: «Борися, Арджуно... до діла свого приступай задля єдності світу».

Перекладено з рос. ■

ЕЗОТЕРИЧНИЙ СЕНС «АРАБСЬКИХ НОЧЕЙ»

■ *Аня Гайост*

Когда задул зефир с приходом дня,
Шелк парусов младенчества дразня,
К истоку лет унес меня
Поток вперед плывущих лет;
Рожден на Тигре, в яркий зной
Увидел я Багдад родной:
Орнамент золотой могил,
Сады густые за стеной;
Я истым правоверным был,
Заставшим золотой расцвет
Дней славного Гаруна аль-Рашида.

А. Тениссон (Переклад А. Наймана)

Дитячі враження поета А.Тенісона від «Арабських ночей» віддзеркалюють почуття більшості людей, які зустрілися зі славетними арабськими казками, що зваблюють читача екзотичними чарами Золотої доби ісламу VIII ст. – часу, коли більшість з них було занотовано для нащадків. Ми читаємо про султанів, візирів, убогих рибалок і заможних купців. В цих оповідках багато гарних і розумних жінок, що здатні віддати своє життя аби врятувати інших: є й інші – одержимі й розпусні, здатні на все, аби втолити свої пожадання.

Але за всіма людськими пристрастями, прагненнями, перемогами і поразками криється прихований і глибший сенс цих казок, що повертають спогади з сивої давнини, коли різні раси змішувалися, коли чорні й білі маги билися у вічній битві добра і зла, коли сили стихій можуть працювати з людьми або проти них.

В.К. Джадж щодо цього пише: «Коли є аж стільки диму, то має бути і вогонь».

Отже, що таке «Арабські ночі»? Це збірка оповідок, які розповіла чарівна Шахерезада – дружина жорстокого і злого царя Шахріяра. Колишня дружина зрадила йому, і він вирішив щовечора одружуватися з новою дівчиною, а вранці страчувати її.

Життя Шахерезади, чергової нареченої, залежало від того, чи зможе вона розповідати захоплюючі казки від ночі до ночі. Але щоразу вона залишає їх незакінченими в певних місцях, аби її попросили пізніше завершити.

Це звичайна форма усної традиції оповіді на Далекому Сході, в Індії, Персії та Аравії, згодом

через Єгипет вона дійшла до Греції та надихнула на великі твори античних поетів, наприклад, Гомера. При ближчому погляді можемо побачити разючу схожість фактів, образів і цифр. Досить порівняти Одіссея і Синдбада, аби побачити безперечний зв'язок між двома міфічними персонажами.

Чи могли б ми углядіти в казках про гігантів, джинів, чарівні печаті та летючі килими згадки про міфічну Атлантиду? Згідно зі світовими традиціями (досить згадати індійську «Магабгарату», або лише два твори Платона – «Тімей» і «Критій»), у далекій історії людства був час, коли поєднувалися прогресивна наука з магією, хоча магія – це не що інше, як наука і техніка, застосовані до невидимих планів природи. Аравія та Персія були на весь світ відомі своїми волхвами (Магі) – людьми, обізнаними в науці та магії.

Під геніями (genii), які часто згадуються, маються на увазі джини арабської традиції і елементи західного езотеризму – духи, які іноді співпрацюють з людьми, а часом діють проти них. Про це свідчить історія про Аладдіна та його лампу (вона включена до «Арабських ночей» пізніше). За думкою теософа В. К. Джаджа, елементи відіграють важливу роль у кармі людства. Оскільки вони діють несвідомо та автоматично, то лише відображають поведінку людини. Якщо вони ворожі до людей, то це лише тому, що люди самі поводяться таким чином. Єдиний спосіб гармонізувати ці стосунки – це «плекати братерські почуття та милосердя до всього живого». Продовжуючи свою інтерпретацію цієї казки, Джадж стверджує, що Дін Аллаха (Аладдін) означає релігію Бога, а лампа уособлює просвітлену душу, яка наслідує справжню мудрість і здобуває дивовижні можливості керувати природою або матерією.

Насамкінець: у багатьох казках «Арабських ночей» можна розгледіти нові сенси. Якщо ми доведемо, що гідні лампи, то вона може стати нашою.

Над перекладом з англ. працювали:

С. Синиця, В. Фертенко ■

ВІКТОРИНА

1

Звідки походить вислів «бути на сьомому небі від щастя»?

- a. в добу середньовіччя вважали, що є сім небес
- b. у Парижі в Ейфелевій вежі ресторани можуть називатись лише назвою «Небо». Один із них на 7-му поверсі
- c. з музики – щасливі люди співають у тональності сі мажор
- d. вислів космонавтів, які працюють на Міжнародній космічній станції

2

Тест на «римського полководця». Одна чи дві зірки в середині «ручки ковша» Великої Ведмедиці?

- a. одна
- b. дві
- c. разом з полководцем три
- d. римський полководець менше чотирьох зірок не розглядає

3

Хто розробив «геоцентричну» систему світу?

- a. геоцентрик
- b. егоцентрик
- c. Аристотель
- d. Демокріт

4

Хто розробив «геліоцентричну» систему світу?

- a. Аристотель
- b. егоцентрик
- c. геліоцентрик
- d. Коперник

5

Що означає слово «зодіак»?

- a. хоровод муз
- b. коло тварин
- c. кондитерська фабрика
- d. шоколадна річка

Правильні відповіді:

- 1.- a 7.-d 13.-b
- 2.-b 8.-b 14.-b
- 3.-c 9.-a 15.-a
- 4.-d 10.-b 16.-b
- 5.-b 11.-a 17.-b
- 6.-a 12.-b 18.-a

6

До якої мови належить слово «зодіак» та чиїми зодіакальними назвами ми користуємось?

- a. грецькими
- b. шумерськими
- c. єгипетськими
- d. римськими

7

Скільки сузір'їв у зодіаку?

- a. 9
- b. 10
- c. 11
- d. 13

8

Що ми можемо бачити на небі вночі неозброєним оком?

- a. астероїди, зірки, комети, планети
- b. зірки, комети, планети
- c. зірки, комети
- d. зірки, планети

9

Що таке зірка?

- a. газова куля, що світиться та палає
- b. світла точка на кам'яному небі
- c. моя друга половинка
- d. статус відомих поп-виконавців

10

Від чого залежить колір зірки?

- a. від настрою
- b. від температури
- c. від кількості сонячних вітрів на ній
- d. від часу доби

11

Які зірки найяскравіші?

- a. блакитні
- b. жовті
- c. білі
- d. червоні

12

Сонце – зірка якого кольору?

- a. безбарвна
- b. жовта
- c. світло-червоного
- d. це не зірка

13

Хто такі коричневі карлики?

- a. зірки, які занадто старі, щоб світити
- b. зірки, які не мають достатньо маси, щоб світити
- c. персонажі з жанру фентезі
- d. вигадка вчених

14

Скільки часу летіти до зірки?

- a. недовго, декілька років на сучасному космічному кораблі
- b. тисячі років на сучасному космічному кораблі
- c. декілька місяців, але треба стати світлом
- d. дооооовго

15

Що таке екліптика?

- a. лінія руху Сонця та Місяця навколо Землі на фоні зодіаку
- b. лінія руху Сонця та Землі навколо Місяця на фоні зодіаку
- c. лінія найкращого польоту космічного корабля навколо Сонця для повернення на Землю
- d. лінія руху зодіаку навколо Сонця

16

Коли починається небесний новий рік?

- a. коли бабак вперше бачить свою тінь
- b. 21 березня
- c. 1 січня
- d. коли тане сніг на річці Дніпро

17

Чи світяться планети? Чому ми їх бачимо?

- a. так, вони світять, але значно менше за сонце
- b. ні, їх видно завдяки відбитому світлу сонця
- c. ні, їх видно завдяки світлу інших зір
- d. так, але лише вночі

18

Як називається найбільше скупчення зірок?

- a. Галактика
- b. Квазар
- c. Сонячна система
- d. Зіркові кущі

Вікторину підготували:

І. Овчаренко, М. Каменщиков, Я. Кулік

Про цікаве

Британські археологи знайшли декілька давньоримських бюстів. Під час робіт, пов'язаних з прокладанням високошвидкісної залізниці у графстві Бакінгемшир, археологи досліджували територію біля старої норманської церкви, що датується 1080 р., і знайшли там два давньоримських бюсти (чоловічий і жіночий), а також голову скульптури, що зображувала дитину. Ці скульптури пов'язані з похованнями. Археологи вважають, що церква зведена на давньоримському мавзолеї.

Джерело: [//www.bbc.com/ukrainian/news-59095582](http://www.bbc.com/ukrainian/news-59095582)

Актори театру «ДАХ» презентували аудіоальбом з віршами Василя Стуса

Уже понад рік на сцені театру «ДАХ» показують камерну оперу «Стус: Перехожий». Троє акторів цього театру під кураторством драматурга КЛІМа обрали 10 поезій Василя Стуса, у текстах виділили ключові слова, під час репетицій в імпровізаціях знайшли музичний ключ до оформлення кожної поезії. Так і з'явилась аудіоверсія опери.

Джерело: <https://day.kyiv.ua/uk/news/211021-aktery-teatru-dah-prezentuvaly-audioalbum-za-virshamy-stusa>

Ставлення до крабів, восьминогів і омарів має змінитись

До переліку тварин в новому законопроекті щодо захисту тварин, який розглядають у парламенті Великобританії, буде внесено крабів, восьминогів й омарів. Причина цьому – огляд сотень наукових досліджень, який був зроблений фахівцями Лондонської школи економіки та політичних наук. Він доводить розумність цих істот. Вчені визначають поняття розумності як здатність живої істоти мати почуття, і це не лише біль, а й радість та хвилювання.

Джерело: <https://focus.ua/uk/technologies/498953>

Група вчених з Оксфорду запропонувала варіант створення на Марсі магнітного поля

Щоб забезпечити присутність людини на Марсі, потрібне тераформування планети, а для цього необхідна наявність магнітного поля, яке буде захищати планету від космічного випромінювання і сонячного вітру. Вчені пропонують іонізувати частинки на поверхні Фобоса (супутника Марса), а потім прискорити їх настільки, щоб вони створили плазмовий потік, який утворить магнітне поле.

Джерело: <https://techno.nv.ua/ukr/innovations/teraformuvannya-marsu-50197842.html>

Сторінку підготував А. Мухін

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ЖИТТЯ

Курс лекцій та практичних занять

22 лекції
заняття щотижня

практичні заняття
двічі на місяць

курс вивчається
у 54 країнах

Програма

- Філософія як спосіб життя ▪ Індія ▪ Тибет ▪ Єгипет ▪ Рим і стоїки ▪ Конфуцій
- Платон ▪ Плотин ▪ Аристотель ▪ Свобода вибору і доля ▪ Філософія історії

Що дає курс практичної філософії

- пізнавати себе і вчитися володіти собою
- краще розуміти інших
- приймати події, виклики часу і не боятися змін
- розвивати критичне мислення, міркувати та розширювати світогляд
- розвивати символічне мислення та творчу уяву

Більше, ніж навчання

Разом ми робимо культурні і волонтерські проекти. У школі філософії «Новий Акрополь» ви знайдете однодумців, щоб допомагати природі та людям.

Запрошуємо у філософську подорож! Реєструйтесь і запрошуйте друзів:

newacropolis.org.ua

[philosophy_course](https://www.instagram.com/philosophy_course)

Готуються до друку

- Платон. «Менон»
- Платон. «Кратил»
- Прокл. «Коментар до діалогу «Кратил» Платона»
- Хорхе Анхель Ліврага. «Анкор-учень»
- Хорхе Анхель Ліврага. «Фіви»

З питаннями про придбання і розповсюдження звертатися:

  (066) 465-21-12 facebook.com/danilov.evgen

facebook.com/NewAcropolisPublishing